

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE ÖDENEN KATKI PAYLARI VE ŞAHİS SİGORTA PRİMLERİNİN İNDİRİM KONUSU YAPILACAĞI DÖNEM

İrfan VURAL
Gelirler Kontrolörü

I- GİRİŞ

Bilindiği üzere, bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ile şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primler belli şartlar altında gelir vergisi matrahından düşülebilmektedir. Ödenen katkı payı ve primlerin gelir vergisi matrahının hesaplanmasında indirimi ve bu indirimle ilişkin olarak katkı payı ve primlerin belgelendirilmesi konularında son olarak 256 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği¹ ile açıklamalar yapılmıştır.

Söz konusu indirim uygulanmasında, indirimin hangi dönemde uygulanacağı konusu önem arz etmektedir. Yazımızın ilerleyen bölümlerinde konu genel olarak açıklandıktan sonra, ödenen katkı payı ve primlerin hangi durumda ne zaman indirimle konu edileceği, 256 numaralı Genel Tebliğ çerçevesinde, örnekler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

II- ÖDENEN KATKI PAYI VE PRİMLERİN VERGİ MATRAHININ TESPİTİNDE İNDİRİM KONUSU YAPILMASI

A- Ücret Matrahının Tespitinde İndirimi

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63/3 üncü maddesi uyarınca, vergiye tabi ücret matrahının tespitinde bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payının elde edilen ücretin %10'una kadar olan kısmı indirim konusu yapılabilecektir. Bireysel emeklilik dışında kalan şahıs sigortaları için ödenen primlerin ise elde edilen ücretin %5'ine kadar olan kısmı ücret matrahının tespitinde indirilebilecektir. Bu sınırların yanı sıra, yıllık olarak da ödenen prim ve katkı paylarının, asgari ücretin yıllık tutarını aşmaması gerekir.

Bireysel emeklilik sistemi ile diğer şahıs sigortaları için ödenen primlerin birlikte olması halinde matrahtan indirim konusu yapılabilecek tutar ücretin %10'u ile sınırlı olacaktır. Bu durumda şahıs sigorta primleri için %5'lik sınır ayrıca aranacaktır.

B- Yıllık Beyanname İle Bildirilecek Gelirlerden İndirimi

Gelir Vergisi Kanunu'nun 89/1 inci maddesi uyarınca, yıllık beyanname veren mükellefler, vergi matrahlarının tespitinde bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı payının beyan edilen gelirin %10'una kadar olan kısmını gelir vergisi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapabileceklerdir. Bireysel emeklilik dışında kalan şahıs sigortaları için ödenen primlerin ise beyan edilen gelirin %5'ine kadar olan kısmı matrahın tespitinde indirim konusu yapılacaktır. Beyan edilen gelir olarak, yıllık gelir vergisi beyannamesinde yer alan indirimler ve geçmiş yıl zararları toplamından önceki tutar esas alınacaktır. Ayrıca, asgari ücretin yıllık tutarı sınırının da esas alınacağı tabidir.

¹ 09.08.2005 tarih ve 25901 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bireysel emeklilik sistemi ile diğer şahıs sigortaları için ödenen primlerin birlikte olması halinde matrahtan indirim konusu yapılabilecek tutar beyan edilen gelirin %10'u ile sınırlı olacaktır. Bu durumda şahıs sigorta primleri için %5 oranındaki sınır ayrıca aranacaktır.

III- KATKI PAYI VE PRİMLERİN İNDİRİM KONUSU YAPILACAĞI DÖNEM

A- İndirimin Şartları

Bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ile şahıs sigorta primlerinin gelir vergisi matrahından düşülebilmesi için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

1- Sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması: Bireysel emeklilik şirketlerinin 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununun 8 inci maddesinde yer alan hüküm uyarınca emeklilik branşında ruhsat almış şirketlerden olması, şahıs sigorta şirketlerinin ise Türkiye'de yerleşik ve merkezinin Türkiye'de olması gerekir.

2- Ödenen katkı payı ve primlerin belgelendirilmesi: Prim ve katkı payı ödemeleri makbuz karşılığı doğrudan sigorta veya bireysel emeklilik şirketine yapılabildiği gibi, banka şubeleri, bankaların otomatik para çekme makineleri (ATM), internet veya telefon bankacılığı, kredi kartları veya posta çeki aracılığıyla da yapılabilmektedir.

256 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde yapılan açıklamalara göre, ödeme tutarı ve tarihinin; sigorta veya bireysel emeklilik şirketlerince düzenlenen makbuzlarla ya da ödeyenin adı ve soyadı, ödemenin ait olduğu dönem, ödenen prim veya katkı payı tutarı, ödeme yapılan sigorta veya bireysel emeklilik şirketinin ünvanı ve ödemenin türüne (Şahıs sigorta primi veya bireysel emeklilik katkı payı) ilişkin bilgilerin yer alması koşuluyla banka dekontları, otomatik para çekme makinası makbuzları, kredi kartı ekstreleri ve posta çekleri ile tevsik edilebilmesi mümkündür. Ayrıca, sigorta poliçesi veya emeklilik sözleşmesinin bir örneğinin (fotokopisinin) işverene verilmesi halinde sigorta veya emeklilik şirketlerince faks veya e-posta yoluyla katılımcılara gönderilen makbuz örnekleri ile internet ortamında yapılan ödemelere ilişkin olarak bilgisayardan alınan çıktılar esas alınarak da indirim uygulanabilecektir. Bu durumda yukarıda belirtilen belgelerden birinin ya da yapılan ödemelerin tutarı, dönemi ve tarihini gösteren sigorta veya emeklilik şirketlerince düzenlenmiş bir yazı veya ekstrenin, indirimin uygulandığı ücretin ilgili olduğu yılı izleyen yılın ikinci ayı sonuna kadar işverene iletilmesi gerekmektedir. Herhangi bir sebeple işten ayrılma olması durumunda söz konusu belgeler işten ayrılmadan önce işverene iletilecektir. Ancak, işverence uygun görülmesi halinde, işten ayrılma tarihinden itibaren bir ay içinde de iletilebilecektir.

Sigorta primi ve katkı payının sigorta veya emeklilik şirketine hizmet erbabı tarafından doğrudan ödenmeyip, işverenler aracılığıyla ödenmesi halinde (grup sigortası veya grup bireysel emeklilik sözleşmesi), sigorta poliçesi veya bireysel emeklilik sözleşmesinin bir örneğinin işverende bulunması ve bu poliçe veya sözleşmede sigorta priminin veya bireysel emeklilik katkı paylarının ödeme dönemlerinin, ayrıca bu dönemler için ödenecek prim ve katkı payı tutarlarının belli edilmiş olması kaydıyla, hizmet erbabı için işveren

tarafından sigorta veya emeklilik şirketine ödenen ve/veya hizmet erbabının ücretinden kesinti yapılmak suretiyle tahsil edilen sigorta primi ve katkı payı, her bir kişi için ayrıca yukarıda belirtilen belgeler aranmaksızın ücretin vergi matrahının tayininde indirim olarak dikkate alınabilecektir.

3- Katkı payı veya prim ödemesinin, mükellefin şahsı, eşi veya küçük çocukları adına yapılmış olması: Küçük çocuk tabirinden, 18 yaşını doldurmamış ve mükellef tarafından bakmakla yükümlü olunan (nafaka suretiyle bakılanlar dahil) kişilerin anlaşılması gerekmektedir.

4- Katkı payı veya primlerin, gelirin elde edildiği dönem ile ilişkili olması ve bu dönem sonuna kadar ödenmiş olması: Yıllık beyannamede indirim konusu yapılacak prim veya katkı payının, beyannamenin ilgili olduğu yıl ile ilişkili olması ve bu yılın sonuna kadar ödenmesi, ücretlere ilişkin indirimde ise ücretin ilgili olduğu ay ile ilişkili olması ve bu aylık dönemin sonuna kadar ödenmiş olması gerekmektedir.

B- Prim veya Katkı Payı Tutarının Peşin Ödenmesi Halinde İndirimin Uygulanacağı Dönem

Yukarıda da belirtildiği gibi, prim veya katkı payı ödemelerinin gelir vergisi matrahından indirilebilmesi için, beyannamenin ilgili olduğu yıl ile ilişkili olması ve bu yılın sonuna kadar ödenmesi, ücretlerde ise ücretin ilgili olduğu ay ile ilişkili olması ve bu aylık dönemin sonuna kadar ödenmiş olması gerekmektedir.

Ölüm, kaza gibi risklere karşı yaptırılan şahıs sigortaları belirli bir dönemi kapsamakta ve bu dönem için hesaplanan prim peşin olarak veya taksitler halinde ödenebilmektedir. Birikimli sigortalar ve bireysel emeklilik sisteminde ise prim veya katkı payları aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık dönemler itibarıyla belirlenebilmekte ve ödenmektedir.

Aylık bazda yapılacak indirimde, primin peşin ödenmesi halinde, prim tutarı ilgili olduğu aylar dikkate indirim konusu yapılacaktır.

Örnek 1 :

Bay (A) aylık 2.000,00 YTL ücret geliri elde etmekte olup, 1.10.2005 tarihi itibarıyla adına hayat sigortası sözleşmesi yapmıştır. Bay (A) ilgili sigorta şirketine, aylık 50,00 YTL olmak üzere, Ekim-Aralık 2005 aylarına ait toplam 150,00 YTL sigorta primini 1.10.2005 tarihinde peşin olarak ödemiştir.

Görüleceği üzere, Bay (A) Ekim ayında 150,00 YTL'lik prim ödemesi yapmıştır. Bu döneme ait sınır ($2.000,00 \times \%5 =$) 100,00 YTL'dir. Ancak bu tutarın tamamının matrahtan düşülmesi mümkün değildir. Çünkü, bu dönemde, her ne kadar ödenmiş de olsa, ancak bu döneme ilişkin primlerin indirilmesi mümkündür. Bu döneme ait prim tutarı 50,00 YTL olduğundan indirilecek tutar da 50,00 YTL'dir. Diğer aylara ilişkin olarak peşin ödenen primlerin ise ilgili oldukları ayda matrahtan indirilmesi gerekir.

Yıllık bazda yapılacak indirimde de sadece gelirin ilgili olduğu yıla ilişkin prim tutarı indirim konusu yapılacaktır.

Örnek 2 :

Bayan (B), 1 Ekim 2005 tarihinden başlamak üzere oğlu adına sağlık sigortası sözleşmesi yapmış ve yıllık 1.200,00 YTL olan prim tutarını bu tarihte peşin olarak ödemiştir.

Bu durumda, 2005 hesap dönemi gelir vergisi matrahından indirilecek tutar üç aylık döneme (Ekim-Aralık 2005) isabet eden 300,00 YTL'dir. Geriye kalan kısım ise 2006 hesap dönemi matrahından indirilebilecektir.

C- İlgili Olduğu Dönemde İndirilemeyen Pirim ve Katkı Paylarının Durumu

Zarar beyanı ya da oran ve tutar sınırlamaları dolayısıyla yıllık beyannamede indirim konusu yapılamayan prim veya katkı paylarının daha sonraki yıllarda indirim konusu yapılması mümkün değildir. Aynı şekilde ücretlilerin ödediği prim ve katkı payının ilgili olduğu ayda indirilemeyen kısmı, izleyen aylara ait ücretin matrahından indirilemeyecektir.

Örnek 3 :

2 numaralı örnekte yer alan Bayan (B)'nin 2005 yılında beyan ettiği geliri 4.000,00 YTL'dir.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi Bayan (B)'nin 2005 dönemi gelir vergisi matrahından indirebileceği sigorta primi tutarı 300,00 YTL'dir. Ancak bu dönemde beyan ettiği geliri 4.000,00 YTL olduğundan indirim konusu edebileceği tutar $(4.000,00 \times \%5=)$ 200,00 YTL'dir. 100,00 YTL'lik prim ise ödenmiş olduğu halde bu dönemde matrahtan indirilemeyecektir. Öte yandan 2005 yılında indirilemeyen bu tutarın 2006 yılında da indirilmesi mümkün değildir.

D- Sözleşmede İlgili Dönem İçin Belirlenmiş Katkı Payı Üzerinde Yapılan Ödemelerin Durumu

Bireysel emeklilik uygulamasında sözleşmede aksine bir hüküm bulunmaması halinde, sözleşmede ilgili dönemde ödenmesi öngörülenin üzerinde ödenen katkı payı, ödeme tarihinden önceki son bir yıllık döneme ait ödenmemiş katkı paylarına mahsup edilmekte veya ödeme tarihinden itibaren azami bir yıllık dönemde ödenmesi gereken katkı payı olarak kabul edilmektedir. Diğer hallerde, katkı payının üzerinde yapılan ödemeler ilgili ödeme tarihindeki katkı payı olarak kabul edilmektedir.

Sözleşmede dönem için belirlenen katkı payının üzerinde ödeme yapılması ve bu ödemenin ileriki dönemler için ödenmesi gereken katkı payı olarak kabul edilmesi halinde, ödenen katkı payı ilgili olduğu dönemde indirim konusu yapılabilecektir. Sözleşmede o dönem için ödenmesi öngörülen katkı payı tutarının üzerinde ödeme yapılması ve bu fazlanın ödemenin yapıldığı döneme ilişkin katkı payı olarak kabul edilmesi halinde, indirim hakkı sadece o dönemle ilgili olarak kullanılabilir olup oran ve tutar yönünden sınırlamalar nedeniyle indirilemeyen kısım, daha sonraki dönemlerde indirilemeyecektir.

Örnek 4 :

Aylık ücret geliri 1.000,00 YTL olan Bay (C), kendi adına bireysel emeklilik sözleşmesi yapmış olup, sözleşmede aylık katkı payı tutarları 50,00 YTL olarak belirlenmiştir. Bay (C) Eylül 2005 ayında 200,00 YTL'lik katkı payı ödemesi yapmıştır.

Belirlenen tutarın üzerinde yapılan katkı payı ödemelerinin ileriki dönemlerde ödenmesi gereken katkı payı olarak kabul edilmesi durumunda, fazladan ödenen 150,00 YTL

sonraki aylardaki ücret tevkifat matrahından indirilebilecektir. Ancak, fazlanın ödemenin yapıldığı döneme ilişkin katkı payı olarak kabul edilmesi halinde ise indirim Eylül 2005 döneminde dikkate alınması gerekir bu dönemde indirim sınırı (1.000,00 x %5=) 50,00 YTL olduğundan, geriye kalan 150,00 YTL'nin matrahtan indirilmesi mümkün değildir.

E- Geç Yapılan Ödemelerin Durumu

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63 ve 89 uncu maddelerinde yapılmış olan düzenlemelere göre, ödenmemiş prim veya katkı payları, sigorta poliçesi veya emeklilik sözleşmesi bulunsa dahi indirim konusu yapılamamaktadır. Geçmiş dönemlere ilişkin olarak yapılan prim ve katkı payı ödemelerinin düzeltme yoluyla ödemenin ilgili olduğu dönemin matrahının tespitinde indirim konusu yapılması da mümkün değildir.

Örnek vermek gerekirse; Ekim 2005 ayına ait sigorta primi, temerrüde düşülerek, Şubat 2006 ayında ödenmiş ise, yapılan ödemenin ne Şubat 2006 ayı gelirinden, ne de Ekim 2005 ayı gelirinden düşülmesi mümkün değildir. Çünkü, ödeme Ekim 2005 dönemi ile ilgili olduğu halde, Şubat 2006 ayında ödenmiştir. Dolayısıyla indirim şartı olan *“Katkı payı veya primlerin, gelirin elde edildiği dönem ile ilişkili olması ve bu dönem sonuna kadar ödenmiş olması”* şartı her iki dönem için de gerçekleşmemiştir.

Söz konusu prim ödemesinin yıllık beyannameye tabi bir mükellef tarafından yapılması halinde de, benzer şekilde 2006 yılında ödenen bu prim tutarı ne 2005 yılının matrahında ne de 2006 yılının matrahında indirim konusu edilemeyecektir. Dolayısıyla, 2005 ödenen primin 2005 yılı matrahından düzeltme hükümlerine göre indirilmesi de mümkün değildir.

Ancak ödemenin geçmiş dönem, cari dönem veya izleyen dönemleri de içeren bir ödeme olması halinde, geçmiş döneme ilişkin prim ve katkı payı tutarı da ödemenin ilgili olduğu kalan aylarda indirim konusu yapılabilecektir.

Örnek 5:

1.200,00 YTL aylık ücret geliri elde eden bir hizmet erbabı 1.1.2006 tarihi itibarıyla kendisine ait hayat sigortası sözleşmesi yapmış olup, ilgili sigorta şirketine Ocak-Haziran 2006 aylarına ait (6 aylık) toplam 300,00 YTL sigorta primini 12.2.2006 tarihinde defaten ödemiştir. Sözü edilen ücretli sigorta primine ait makbuzu da 13.2.2006 tarihinde işverenine ibraz etmiştir.

Aylık dönemlerde ödenmesi gereken özel şahıs sigorta priminin bir defada toplu olarak ödenmesi halinde, ücretin vergi matrahının tayininde, primin bir aylık ücret gelirinin (1.200,00 YTL) %5'i olan 60,00 YTL'ye kadar olan kısmı indirim olarak dikkate alınabilecektir. Buna göre, altı aylık toplu ödenen prim tutarı makbuzun ibraz edildiği ay dahil olmak üzere, primin ait olduğu kalan ay sayısına bölünerek kalan her bir aya isabet eden aylık tutar (300/5= 60,00 YTL) tespit edilecektir. Bu tutar Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarının vergi matrahının tayininde indirim olarak dikkate alınacak, prim ödeme belgesinin işverene ibraz edildiği aydan önceki ay olan Ocak 2006 ayı için ise herhangi bir işlem yapılmayacaktır.

IV- SONUÇ

Bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ile şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primler belli şartlar altında gelir vergisi matrahından düşülebilmektedir. Ödenen katkı payı ve primlerin gelir vergisi matrahının hesaplanmasında indirimi ve bu indirime ilişkin olarak katkı payı ve primlerin belgelendirilmesi konularında son olarak 256 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliđi ile açıklamalar yapılmıştır.

Söz konusu indirimim uygulanabilmesi için **katkı payı veya primlerin, gelirin elde edildiği dönem ile ilişkili olması ve bu dönem sonuna kadar denmiş olması** gerekmektedir. Dolayısıyla uygulayıcıların, söz konusu ödemeleri indirimine konu edecekleri dönemin tespitinde Kanun'da belirtilen hususların yanı sıra bu şartı da dikkate almaları gerekmektedir.

İrfan VURAL
Gelirler Kontrolörü